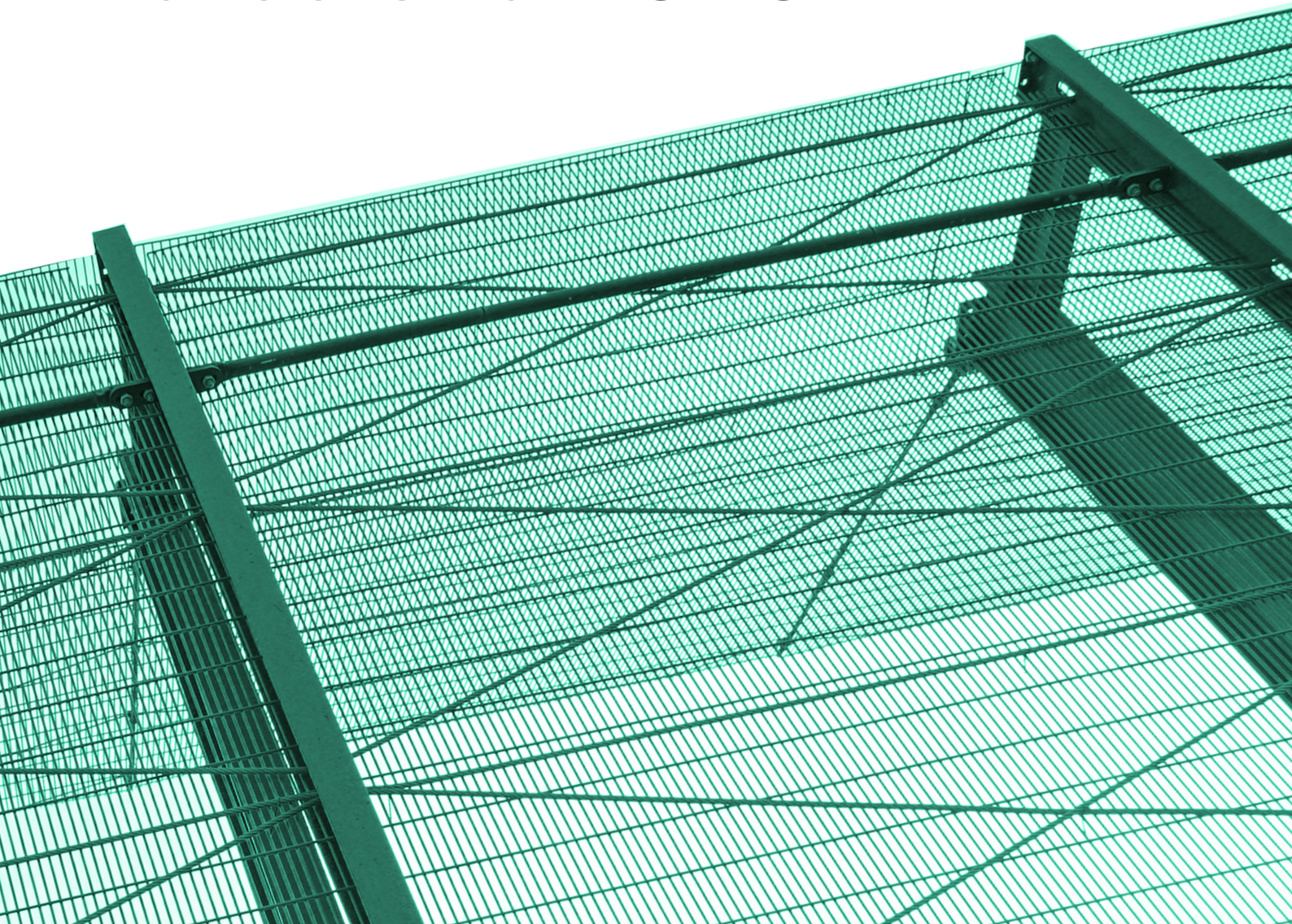

Informe:

Vulneracions de drets humans al Centre d'Internament d'Estrangers de Barcelona 2020

Amb el suport de:

 Generalitat
de Catalunya
Departament
de Treball, Afers Socials
i Famílies
**Secretaria d'Igualtat,
Migracions i Ciutadania**

1. Introducció

L'internament de persones migrants per no tenir la seva situació regularitzada és, en si mateix, una vulneració de drets, com també ho és la deportació. L'internament es produeix en el marc d'un procediment de devolució o d'expulsió, com a conseqüència de la seva situació administrativa. Situació administrativa pot deure's a l'entrada a l'Estat per vies no legals, per trobar-se vivint a l'estat espanyol sense tenir la situació regularitzada o en el marc de l'execució d'una condemna penal d'expulsió.

Al seu torn, el procés per aconseguir la regularització, el marca una **Llei d'Estrangeria que fa difícil una migració per vies legals i segures**, vulnerant la dignitat de les persones migrants i posant per endavant interessos pretesament securitaris per protegir i mantenir el control fronterer. Les restriccions en els processos administratius suposa que moltes persones triguin a aconseguir regularitzar la seva situació o que, una vegada ho han aconseguit, caiguin en situació d'irregularitat sobrevinguda davant la pèrdua de feina o d'altres requisits. En aquest sentit, resulta necessari destacar que, en l'actualitat, són diversos centenars de milers de persones les que no compten amb una situació regular, i moltes d'elles porten residint a l'estat espanyol des de fa 3, 5 o fins i tot 10 anys.

En aquest marc, els Centres d'Internament d'Estrangers (CIE d'ara endavant) **són espais de privació de llibertat on es produeixen, també, vulneracions greus de drets cap a les persones migrants.**

L'internament a un CIE no pot superar els 60 dies i, dins d'aquest termini, si la persona no ha pogut ser deportada és posada en llibertat. Aquest temps a vegades és menor, ja que l'internament sempre depèn d'una ordre judicial i la persona pot ser posada en llibertat per aquests òrgans judicials o perquè es considera que no es podrà executar l'ordre de devolució o d'expulsió. En el moment de publicar aquest informe, el Ministeri d'Interior no ha publicat les dades relatives a les persones internades als CIE durant l'any 2020, així com tampoc en relació a les deportacions.

Aquesta és una **greu deficiència en termes de transparència**, que no succeeix en l'àmbit penitenciari –on les dades es publiquen de manera mensual– atès que dificulta o impedeix el monitoratge de la situació per part de les organitzacions de drets humans.

En relació a anys anteriors, entre 2010 i 2019, l'Estat espanyol va deportar un total de 223.463 persones, de les quals 92.433 van ser per procediments de denegació d'entrada, 56.576 per devolucions i 74.454 per expulsions. Durant el 2019, es van produir un total d'11.153 deportacions, de les quals el major nombre de persones va ser per un procediment de devolució, 6.476 persones, i van ser expulsades 4.677 persones.

Al llarg de 2019¹, van ser internades als CIE 6.473 persones. Van ser deportades forçosament des dels CIE 3.871 (59,80% del total de les internades) i 2.513 van ser posades en llibertat. En relació als motius d'internament, 4.328 persones ho van ser per motiu de devolució (67%), 1.996 persones per ordres d'expulsió (31%), de les quals 1.563 per mera estada irregular (24%). Al CIE de Barcelona van internar un total de 674 persones, de les quals 305 tenien la nacionalitat algeriana i 132 marroquina.

En aquest informe, es presenten les **vulneracions de drets humans detectades al CIE de Barcelona a partir de la tasca realitzada per Irídia - Centre per la Defensa dels Drets Humans**. Així doncs, en primer lloc s'exposen de forma breu les denúncies penals presentades, com a mostra de casos de violència explícita que succeeixen entre les parets del CIE de Zona Franca. A continuació es fa referència a dues qüestions fonamentals aquest any 2020: l'impacte de la pandèmia en aquests espais de privació de llibertat i el rol que hi han tingut els Jutjats de Control del CIE. Finalment, hi ha un apartat de conclusions i un de recomanacions de millora que esperem que siguin ateses per les administracions responsables.

Foto: **Sònia Calvó** ↓

1. Informe CIE 2019: Diez años mirando a otro lado, Servicio Jesuita Migrante.

2. Violència institucional al CIE de Barcelona

El treball d'Irídia al CIE de Barcelona se centra principalment **en l'atenció jurídica davant eventuais situacions de violència institucional**, ja sigui per petició directa al servei per part dels propis interns o per derivació d'organitzacions com Migrastudium o Tanquem Els CIE.

Malgrat que el CIE va estar tancat de forma temporal per la pandèmia durant més de sis mesos, **l'any 2020 hem presentat sis denúncies** per situacions de violència institucional contra agents de la policia nacional, encarregats de la custòdia al centre. Aquest fet suposa **un augment respecte anys anteriors**, ja que l'any 2019 es van atendre 4 casos en l'àmbit del CIE durant tot l'any. En total, doncs, **estem representant 10 casos de violència institucional davant dels tribunals**, tenint en compte casos oberts d'anys anteriors i d'altres casos que s'han anat tancant pel fet de deportar la persona víctima d'agressions i no poder continuar amb el procediment penal. En tots els casos, els interns relaten agressions físiques per part dels agents, així com un tracte vexatori i/o degradant.

Una de les grans dificultats en la denúncia i investigació de les agressions que es produeixen en els CIEs, és que **les víctimes i els testimonis d'aquestes agressions són expulsades escassos dies després dels fets**. Això suposa que en el moment d'interposar la denúncia, en moltes ocasions, l'Administració ja està ultimant les gestions per l'expulsió de la persona agredida o, en el pitjor dels casos, ja n'ha executat la seva expulsió impossibilitant fins i tot l'inici del procediment penal per investigar els fets.

Així doncs, la celeritat amb què actua l'Administració per expulsar la persona en qüestió contrasta amb el ritme judicial dels procediments penals per investigar fets tan greus com tortura o altres tractes o penes cruels, inhumanes o degradants. No hi ha cap canal específic per vehicular aquestes denúncies amb rapidesa, pel que quan es reparteix l'assumpte al Jutjat corresponent i aquest acorda (o no) la incoació dels fets, poden haver passat setmanes.

Precisament per aquest motiu, des del Servei s'actua amb la màxima celeritat quan es té coneixement d'un cas d'aquestes característiques, i se sol·liciten mesures cautelars urgents. Concretament, se sol·licita que s'acordi la suspensió de l'expulsió de la víctima, almenys fins que se li hagi pogut prendre la corresponent declaració com a prova constituïda, entre altres qüestions.

Malgrat que des del Deganat dels Jutjats de Barcelona s'han enviat recomanacions en aquest sentit, en què ha participat Irídia, en les denúncies presentades durant l'any 2020, no s'han acordat les diligències urgents en cap de les ocasions, ni s'ha suspès la deportació per poder-les realitzar. En conseqüència, **es té la confirmació de la deportació d'almenys tres persones denunciants pocs dies després de presentar la denúncia per maltractament.**

En relació als fets concrets denunciats, dues de les denúncies interposades van ser prèvies a la declaració de l'estat d'alarma, esdevinguts el mes de gener de 2020. Totes dues persones van ser expulsades sense haver-los pres declaració ni fet l'oferiment d'accions per part del Jutjat.

En la primera, un intern va denunciar que un agent el va agredir amb el bastó policial a l'esquena després d'haver mantingut una discussió amb un altre intern. Fruit del cop es va caure a terra i, segons consta en la denúncia, diversos policies el van agredir una vegada era al terra. Es va presentar la denúncia a nom de l'intern, amb designa signada pel mateix i el segell del centre, es va tenir a l'advocat d'Irídia per designat i, posteriorment el Jutjat d'Instrucció va sobreseir els fets. Al voler interposar el corresponent recurs davant el sobreseïment, el Jutjat va considerar que la designa de l'intern no era suficient, estant encara pendent de resoldre aquesta qüestió.

Des d'Irídia es considera que no permetre la representació amb la designa de l'intern i necessitar un poder notarial (o apud acta) suposa un impediment formal que contravé el dret a la tutela efectiva de l'intern i vulnera el dret d'accés als Tribunals, causant una indefensió material evident, al no poder intervenir en el procediment i, per tant, no poder recórrer una decisió tant transcendental com la interlocutòria de sobreseïment. Cal tenir en compte, a més, que en una resolució d'ambdós Jutjats de Control de Barcelona de 27 de juny de 2013 es va resoldre sobre aquesta qüestió, establint el següent:

“En el CIE de Barcelona se encuentran ingresados extranjeros procedentes de otras Comunidades Autónomas. Por ejemplo, en la actualidad existe un contingente de unos 20 extranjeros de Guinea Conakry que procedente del Centro de Internamiento de Algeciras. Es de suponer que también se encuentren ingresados extranjeros procedentes de otras provincias catalanas o de otros partidos judiciales diferentes al de Barcelona.

En todos estos casos el extranjero se ve privado de facto de su derecho de defensa, puesto que la lejanía geográfica del letrado que le asistió en el momento del internamiento impide que le pueda seguir asistiendo durante su estancia en el centro.

Ello obliga a permitir que el concepto de designa tenga un tratamiento más amplio y tolerante, de tal manera que de por sí una designa, que en ese primer momento es sólo verbal.

Los letrados que ejercen estas visitas suelen pertenecer a organizaciones no gubernamentales dedicadas a la protección de los derechos de los extranjeros, de tal manera que aceptándose esta designa tácita se da cumplimiento al derecho de defensa integrado en el derecho fundamental a la tutela judicial efectiva que consagra el art. 24 de la Constitución Española.

*Como quiera que tales abogados pertenecientes a ONG tienen una formación específica en protección de extranjeros y, además, realizan labores altruistas, no hay motivo para que también puedan asistir a los extranjeros internados por algún juez del partido judicial de Barcelona, **de tal manera que el nuevo abogado sustituiría al inicialmente designado, salvo que el extranjero manifieste su opinión contraria y sin que ni la autoridad judicial, ni la dirección del CIE tengan que entrar a valorar las cuestiones relativas a la venia colegial, ni al formalismo por escrito de la designa**, dado que el extranjero se encuentra interno y resulta prácticamente imposible otorgar una venia por escrito a favor de un determinado letrado del que el extranjero desconoce su nombre.*

En virtud de todo lo dicho en este apartado se acuerda:

*a. Proteger el derecho de defensa de extranjeros mediante la posibilidad de que sean asistidos por letrados que acudan al OIE y soliciten entrevista con un determinado extranjero. La aceptación de la entrevista con el Letrado por el extranjero equivaldrá a designa a estos efectos, salvo posterior oposición formal que efectúe dicho extranjero. En caso de aceptación o de oposición se hará constar en el expediente del extranjero el nombre del letrado que en el futuro le asista. * [El ressaltat és propi].*

L'altra denúncia narra fets presumptament succeïts el 12 de Gener, quan un intern que estava prenent medicació psiquiàtrica li va sol·licitar a un dels agents que el custodiava que li donés la medicació, a la qual cosa l'agent, sense fer les comprovacions oportunes, s'hi va negar.

Malgrat la insistència de l'intern, l'agent el va obligar a anar-se'n a l'habitació sense la medicació que necessitava per dormir. Mentre pujava les escales cap a la primera planta, a l'intern se li va vessar una mica de iogurt que estava menjant al terra, i va continuar caminant, pujant les escales. En aquest moment, el referit agent, en veure que havia vessat iogurt, es va dirigir corrent cap a ell i tot seguit li va donar un fort cop de puny a la cara que va fer caure a l'intern. Seguidament, segons relata l'intern, el mateix agent el va agafar i el va arrossegar cap avall de les escales, al llarg de diversos graons. En aquest moment van arribar altres agents, i el van immobilitzar, motiu pel qual l'intern va acabar tenint un atac d'angoixa.

Arran d'aquesta situació, l'intern va ser traslladat a una cel·la d'aïllament durant dos dies, duent a terme un intent de suïcidi. Aquest cas és especialment greu en tractar-se d'una persona que estava en tractament psiquiàtric, al qual se li va negar la medicació i, posteriorment, se'l va agredir físicament, se'l va immobilitzar i se'l va aïllar, derivant en una situació autolítica que hagués pogut posar fi a la seva vida.

La tercera situació denunciada va tenir lloc en el context de pandèmia, el 15 de març de 2020, els dies previs al tancament temporal del CIE de Barcelona. En aquesta s'hi fa constar com un grup d'agents es va dirigir a la cel·la d'un intern i es van quedar just davant d'aquesta, al considerar que aquest els havia insultat -l'intern refereix que l'insult l'havia proferit un altre intern des d'una altra cel·la.

L'intern refereix que un dels agents (agent 1) va entrar a la seva cel·la de forma agressiva i per això ell es va protegir la cara amb les mans quan l'agent va preguntar-li si havia estat ell qui els havia insultat, responent-li que no havia estat ell. L'agent li va exigir que baixés els braços i tot seguit li va propinar una bufetada, fet que es va repetir posteriorment, acte al qual l'intern va respondre de forma insistent intentant apartar el braç de l'agent. En aquell moment, van intervenir la resta d'agents i, segons narra l'intern, el van agredir entre 5 amb cops de puny, el bastó policial i acompanyat d'insults com *“hijo de puta”, “maricón”* o *“por qué no nos llamas grupo de maricones a la cara”*, provocant-li una ferida sagnant a l'ull.

Es desconeix si la persona va ser deportada prèviament al tancament de la frontera o si va ser posada en llibertat, no havent pogut tenir contacte amb la persona interna amb posterioritat a la presentació de la denúncia.

Els tres casos restants denunciats són per fets que van tenir lloc en el context de reobertura del CIE durant la segona onada de la pandèmia, la tardor de 2020. En el primer d'aquests casos -la quarta denúncia interposada durant 2020-, un intern va denunciar que *“de cop i volta van entrar dins l'habitació 3 funcionaris del Cos Nacional de la Policia. Jo portava la mascareta quirúrgica subjectada només per la goma superior donat que tinc una ferida a la part inferior de l'orella esquerra i em feia mal col·locar-me la goma inferior. Un agent en veure que portava la mascareta subjectada d'aquella manera i amb ànim de castigar-me em va dir agressivament i cridant que em posés la mascareta bé i seguidament em va agafar el cap per darrere el clatell i em va colpejar contra la paret”*.

Els altres dos casos es produeixen en un context d'aïllament per haver donat positiu de COVID-19, concretament, es van aïllar 8 persones al mateix temps en zones del CIE que encara estan per determinar. Els dos interns pels quals s'ha presentat denúncia descriuen unes condicions de quarentena absolutament inhumanes i molt degradants, tant pel propi espai on es trobaven com també pel tracte rebut per part d'alguns dels agents que els custodiaven, arribant fins al punt d'autolesionar-se.

En aquest sentit, una de les denúncies exposa el següent: *“vaig passar deu dies aïllat en una habitació del CIE que no sé localitzar dins del centre. L'habitació no comptava de cap moble, ni cadira, ni llit on pogués seure o estirar-me. Tampoc tenia cap taula ni prestatgeria. Tampoc hi havia llum. Només hi havia una finestra. Vaig passar les 24 hores d'aquells 10 dies tancat en aquella habitació sense tenir contacte amb cap altre intern, dormint i menjant al terra. Només podia sortir per anar al lavabo quan ho demanava als agents i si aquests accedien a obrir-me la porta per deixar-m'hi anar. En ocasions, vaig haver de fer les meves necessitats a través de la finestra perquè els agents es negaven a deixar-me sortir per anar al bany. Vaig perdre la noció del temps, sent incapaç de situar quan es van produir tots els incidents que vaig viure durant l'aïllament. Durant aquests 10 dies, sense poder precisar ni quin dia ni en quina hora, he rebut en dues ocasions agressions per part de la policia. La primera agressió que vaig rebre va ser al principi de l'aïllament. Fruit de la situació d'isolació que estava vivint, tancat tot el dia, sense poder parlar amb ningú, sense un llit on poder estirar-me, sentint que m'estaven tractant de forma degradant i inhumana, vaig agafar el ganivet de plàstic que em van proporcionar per menjar i em vaig autolesionar. Provocant-me talls arreu del cos. Quan els agents se'n van adonar, van entrar a l'habitació dient-me que em tranquil·litzés, em van agafar els braços per l'esquena immobilitzant-me i, llavors, van començar a donar-me cops de puny i puntades.*

Mentre uns m'agafaven, la resta em colpejaven. No puc discernir quants agents hi havia en aquell moment dins de l'habitació, però sé que n'hi havia dos d'ells que portaven el casc protector. En els dies següents, encara en aïllament, em van portar el menjar i me'l van tirar, mostrant un absolut menyspreu per mi i per la delicadíssima situació que vivim tots els interns al CIE i, més encara, els que ens trobem separats i sols dins el propi aïllament d'un centre de reclusió com el centre per estrangers. Em vaig queixar, vaig dir als agents que m'estaven tractant com un gos i això va provocar que entressin a l'habitació i de nou em colpejessin. Com en l'anterior ocasió, em van agafar els braços per l'esquena immobilitzant-me i quan em tenien immobilitzat entre dos o tres, la resta em donaven cops de puny i puntades”.

El denunciant va ser deportat el 30 de Novembre des del CIE de Barcelona a Algèria junt amb un grup d'altres 30 persones. La deportació es va dur a terme sense que el jutjat d'Instrucció competent hagués acordat les mesures sol·licitades de prendre-li declaració i ser visitat per un metge/a forense de manera urgent, així com que fos suspesa cautelarment la seva deportació fins que es poguessin dur a terme les diligències d'Instrucció necessàries, la qual cosa suposa, de nou, una greu vulneració del dret a la tutela judicial efectiva.

L'última de les denúncies presentades narra una situació molt similar, i de fet refereix haver sentit crits a la cel·la contigua o propera, on es trobava l'altre denunciant, ja esmentat. En aquest cas concret, la persona narra que va ser agredida per varis agents policials després d'una discussió amb ells per voler fumar. Narra que les agressions van ser amb el bastó policial i que, després de l'agressió, i malgrat demanar que el visités un metge, els agents van fer-li cas omís i van pujar la música, evitant que se sentissin els seus crits. Davant d'aquesta situació, i el tracte que estava rebent durant aquells dies –dormint i menjant al terra, totalment sol, sense llum, etc.–, també va autolesionar-se, produint-se talls. Quan els nous agents encarregats del torn van adonar-se'n van entrar a la cel·la i van demanar-li que es calmes, fent-ho de forma respectuosa, a diferència del grup anterior, i l'intern es va calmar. Posteriorment, va rebre tractament mèdic tant per part de la doctora del centre com a l'hospital.

2. L'impacte de la pandèmia al CIE

L'any 2020 ha estat marcat per la pandèmia de la COVID-19 a tots els nivells, i especialment en espais de privació de llibertat com el CIE. De fet, tant bon punt es va decretar l'estat d'alarma i les mesures de confinament associades, van saltar les alarmes de com es podrien complir en un espai com el Centre d'Internament d'Estrangers, on les persones comparteixen cel·la en grups de fins a 6 persones i en tractar-se d'un recurs públic que compta amb un sistema d'atenció sanitària privat, respecte del qual s'han produït nombroses queixes en els últims anys.

Precisament per aquest motiu, el 13 de Març de 2020, des de la Campanya Estatal pel Tancament dels CIE vam fer públic un comunicat² en al·lusió directa a l'emergència sanitària desencadenada pel coronavirus, en el qual se sol·licitava el tancament temporal dels CIE. La raó principal era que **no són un espai apte per complir les mesures sanitàries que s'imposaven al conjunt de la població**, però també per visibilitzar que la fonamentació legal de l'internament és garantir una posterior deportació, fet que amb les fronteres tancades es convertia en impossible.

Segons un informe publicat per Mundo en Movimiento³, *“el mateix 13 de març, s'estenen les mesures de seguretat sanitària del CIE de Madrid als altres: l'acatament de les recomanacions generals del Ministeri de Sanitat, l'aplicació del misteriós protocol i la prohibició de les visites. El Ministeri de l'Interior i la Policia declaren a la premsa que “no hi ha casos positius en cap dels CIE del país, per la qual cosa tan sols s'han pres mesures “preventives i reactives”, encara que el funcionament “continua sent el normal”. Al CIE de València la disposició d'aquestes mesures ve del jutjat de control del centre, que dicta una resolució en el qual es donen instruccions dirigides a la gestió policial, com que “s'informi diàriament del nombre d'interns que alberga el CIE sense que es permeti un número superior a tres interns per cel·la”.*

2. El comunicat es pot consultar a la següent adreça: <https://ciesno.wordpress.com/2020/03/13/ante-el-coronavirus-exigimos-la-libertad-para-las-personas-internas-en-los-centros-de-internamiento-de-extranjeros/>

3. La informació es pot consultar a la següent adreça: <https://www.mundoenmovimiento.org/proyecto/desmontando-el-encierro/>

El 14 de març es declara de l'estat d'alarma al conjunt de l'Estat. En aquell moment, **més de trenta països havien tancat les seves fronteres a les persones procedents d'Espanya**, un dels cinc països del món amb major nombre de contagis. La meitat de les persones tancades al CIE de Barcelona són ciutadans algerians amb notificació d'expulsió per via marítima dos dies més tard.

Conscients de la improcedència del seu internament i molt preocupats per la prohibició de visites al centre, els interns comencen una protesta pacífica per reclamar la seva posada en llibertat i es declaren en vaga de fam, però, segons expliquen després, són obligats a abandonar-la per la policia de manera agressiva. Precisament, un grup de ciutadans algerians van ser deportats en les últimes hores en les quals la frontera amb Algèria encara romania oberta. Així mateix, tal i com s'ha explicat en l'apartat de violència institucional, un dels interns va presentar una denúncia per les agressions en els dies previs al tancament d'aquest.

Cal destacar que, malgrat que es va produir oficialment el tancament de fronteres amb els països de moltes de les persones internades, **el Ministeri d'Interior i tampoc els Jutjats competents no van impulsar la posada en llibertat de persones que era evident que no podien ser deportades** en el termini de 60 dies d'internament.

De fet, el Defensor del Poble va indicar, en resposta a una queixa interposada per l'Associació d'Advocats d'Estrangeria, que *“en el cas dels estrangers internats en CIE, es dona la particularitat que la seva privació de llibertat té com a finalitat exclusiva assegurar la materialització de la seva devolució o expulsió. Les circumstàncies actuals impedeixen que es pugui donar compliment a aquesta finalitat pel que, segons el parer del Defensor del Poble, aquestes persones han de ser posades en llibertat”*. També informa que està *“en permanent comunicació amb la Comissaria General d'Estrangeria i Fronteres, així com amb la Secretaria d'Estat de Migracions, per assegurar que els alliberaments es donen en condicions adequades”*.

Així doncs, el conjunt dels CIE de l'Estat es van anar buidant de manera progressiva i lenta, arribant a buidar-se del tot el 6 de Maig, gairebé dos mesos després de la declaració de l'estat d'alarma. Entenem que una situació com la d'aleshores, amb un confinament domiciliari decretat, **la lentitud amb què es van anar tancant els CIE és una disfunció des d'un punt de vista sanitari i legal.** La privació de llibertat no hauria d'haver durat ni un sol dia després de la verificació que les fronteres havien estat tancades i amb la previsió que la situació podia allargar-se en el temps. La mostra que es podria haver fet abans és, precisament, la celeritat amb què es va buidar el CIE de Barcelona, escassos 5 dies després de la declaració de l'Estat d'alarma.

Finalment, resulta necessari posar de manifest que **vàries lletrades d'Irídia han tingut dificultats per accedir al CIE de la Zona Franca de Barcelona durant els mesos d'octubre i novembre per entrevistar-se amb persones internes que volien denunciar agressions.** En una de les ocasions, directament, se'n va impedir l'entrada. Encara s'està aclarint si hi va haver algun tipus d'indicació per part dels Jutjats de Control per limitar l'entrada de lletrats o altre personal extern a l'interior del CIE (en contravenció amb la resolució de 27 de juny de 2013 ja esmentada) o si va ser decisió exclusiva del Director del centre.

En tot cas, considerem que impedir l'entrada a una lletrada que ha estat cridada des de l'interior (o alertada per organitzacions de drets humans que duen a terme visites) per denunciar un possible cas de tortura i/o maltractament, en un context especialment delicat a l'interior del CIE, **és una vulneració del dret a la tutela judicial efectiva i podria suposar, fins i tot, obstrucció a la justícia, així com una violació de l'article 3 del Conveni Europeu de Drets Humans, que obliga l'Estat a investigar les tortures i els maltractaments.**

Davant d'aquest fet, es va presentar una queixa al Jutjat de Control del CIE, que va emetre una nova resolució específica sobre les visites de lletrats externs durant la pandèmia de la Covid-19, que davant d'aquest cas va adoptar un nou Acord de 6 de novembre de 2020, que deixa en suspens de manera temporal l'acord adoptat per resolució de 27 de juny de 2013, i especifica que: *“caldrà facilitar als interns impresos, instàncies o els documents oportuns perquè manifestin personalment la seva voluntat d'entrevistar-se amb un lletrat en concret, que detallin l'objecte en concret de l'entrevista, així com la urgència o el caràcter inajornable de la mateixa. Un cop presentada aquesta instància amb les dades concretes de l'Advocat, haurà de facilitar-se l'accés pel Director del Lletrat/da les dades del qual hagin estat designats”*. Això no obstant, caldrà veure l'efectivitat d'una mesura d'aquest tipus, tenint en compte que en molts casos hi ha una barrera idiomàtica al CIE i també que, com són estades temporals, és difícil, si no pràcticament impossible, que coneguin les dades concretes dels advocats que els poden visitar. Així mateix, que hagin d'exposar per escrit el motiu de la visita, tractant-se de denúncies per violència institucional, suposa un obstacle al dret a la representació lletrada i fins i tot a la confidencialitat que regeix les relacions entre l'advocacia i les persones representades.

Foto: **Sònia Calvó** ↓

4. Els Jutjats de Control del CIE

La figura del Jutjat de Control del CIE està prevista a la Llei Orgànica 4/2000, de 11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social (coneguda com Llei d'estrangeria). Concretament, l'article 62.6 preveu que *"el Jutge competent per al control de l'estança d'estrangers als Centres d'Internament i a les Sales d'Inadmissió de les fronteres, serà el Jutge d'Instrucció del lloc on estiguin ubicats, havent de designar un concret Jutjat en aquells partits judicials en què n'existeixin varis. Aquest Jutge coneixerà, sense ulterior recurs, de les peticions i queixes que plantegin els interns en allò que afecti als seus drets fonamentals. Igualment, podrà visitar els centres quan tingui coneixement d'algun incompliment greu o quan ho consideri convenient"*.

Indica Margarita Martínez Escamilla⁵ que *"La LO 2/2009, d'11 de desembre, de reforma de la Llei d'estrangeria, va encomanar la funció de control jurisdiccional d'aquests centres als jutges d'instrucció del lloc on estiguin situats els CIE. Des d'aleshores, en alguns CIE la tasca d'aquests jutges ha suposat un important avanç en el respecte dels drets de les persones internades. Són a aquests jutges als qui podran dirigir-se els estrangers i estrangeres privats de llibertat, els seus advocats o les associacions que treballen en aquest àmbit per denunciar qüestions com les següents: injustificades limitacions en les comunicacions amb l'exterior, intervenció no sols visual sinó també auditiva del que es comunica, fins i tot en les entrevistes amb advocats, deficiències en l'assistència sanitària, aplicació de mitjans coercitius, aïllament d'interns, qualsevol actuació que suposi un atemptat a la dignitat de la persona i un llarg etcètera de situacions que afecten drets fonamentals dels quals l'estranger continua sent titular i els quals han de ser tutelats pel jutge de control"*.

5. Detención, internamiento y expulsión administrativa de personas extranjeras. Margarita Martínez Escamilla (pag 41). <http://eprints.sim.ucm.es/34492/1/FINAL.%20DIC%202015%20LIBRO%20CGPJ.pdf>

Tanmateix, i malgrat que efectivament en alguns casos l'existència d'aquesta figura ha comportat canvis i avenços en els drets de les persones internes, en d'altres casos no ha estat així. **El fet que no hi hagi una regulació específica dels Jutjats de control, en termes de procediment o terminis, per exemple, acaba comportant que la tasca tingui un component especialment personalista i poc regular en l'exercici d'aquesta funció**, amb diferències notables entre Jutjats de control, fins i tot dins un mateix partit judicial.

En el cas concret de Barcelona, els Jutjats de Control competents són els Jutjats d'Instrucció 1 i 30 de Barcelona i és un exemple de l'anomalia esmentada. Efectivament, durant anys, les organitzacions de drets humans han sigut testimonis de la inacció d'un dels dos Jutjats, el 30, que en molt poques ocasions responia els escrits de queixa presentats i, quan ho feia, era tard i poc efectiu. Això no obstant, hi ha hagut un canvi en la titularitat del Jutjat d'Instrucció 30, amb una magistrada diferent, que sí que ha anat donant resposta a determinades queixes presentades

Tanmateix, i precisament **en el context de pandèmia, considerem que l'actuació dels Jutjats de Control del CIE de Barcelona no ha sigut l'esperada, amb repercussions directes en els drets de les persones internes**. Concretament, el 16 d'Octubre de 2020, Irídia i Migrastudium vam presentar una queixa de manera conjunta en la qual vam sol·licitar el tancament cautelar del CIE davant l'anunci que diverses persones s'havien contagiat de COVID i que, en cas de no ordenar el tancament, el Jutjat competent dictés mesures de protecció en el marc de la pandèmia, com havien fet jutjats de control d'altres partits judicials. En aquest sentit, vam referir resolucions com les de Múrcia o de Las Palmas de Gran Canaria, en què els jutges de control van dictar resolucions en què posaven condicions a l'internament de persones migrants en aquests centres, atenent al caràcter especialment excepcional de la pandèmia.

Així mateix, l'Ajuntament de Barcelona va presentar també dues queixes sol·licitant mesures després de la realització de dos informes per l'Agència de Salut Pública de Barcelona, en què es declarava que no es podien garantir les mesures sanitàries adequades (especialment la quarantena) dins el centre.

Al seu torn, un mes més tard, el 13 de novembre, Irídia i Migrastudium vam presentar una nova queixa al Jutjat de Control, denunciant les condicions en què els interns havien estat aïllats per positiu de COVID-19, adjuntant fins i tot una de les denúncies presentades. A la queixa, se sol·licitava que es prenguessin mesures urgents per tal de garantir que, en cas de positiu per covid, les persones fossin traslladades a un lloc adequat on ser aïllades i que s'iniciés una investigació sobre el què havia succeït al CIE en relació amb la pandèmia.

Resulta necessari subratllar que **els interns denunciaven haver estat tancats a una habitació sense llit ni cap tipus de mobiliari, havent de dormir i menjar al terra, sense electricitat i amb dificultats per poder sortir a fer les seves necessitats fisiològiques, denunciant també agressions i tractes vexatoris**. A data 10 de desembre, no consta encara resposta per part de cap dels dos Jutjats de Control a aquestes queixes, ni consta que s'hagi dut a terme cap investigació, havent estat deportades la majoria de persones internes, entre elles una de les denunciants d'aquests fets.

Aquesta inacció per part dels Jutges de Control suposa una clara indefensió per als interns i és un motiu clar de preocupació per part de les organitzacions de drets humans, atès que es tracta de l'òrgan jurisdiccional garant dels seus drets.

Foto: **Sònia Calvó** ↓

5. Conclusions

1. Existeixen grans dificultats a l'hora d'obtenir, aclarir i comparar dades quantitatives referents a les deportacions i als internaments als CIE. La manca de xifres i el fet que no es publiquin de forma periòdica ni sistematitzada és una manca de transparència que dificulta el monitoratge de les organitzacions de drets humans i impedeix la rendició de comptes per part de l'Estat.
2. Les expulsions són deportacions de persones que resideixen a l'Estat espanyol i que s'imposen a través d'una sanció administrativa, fruit de ser detectades amb la situació administrativa irregular o fruit de tenir una condemna penal. El perfil de les persones que són expulsades és molt variable, ja que l'expulsió pot afectar tant una persona que porta mesos vivint al territori, com a una persona que porti deu, quinze o vint anys. En una recerca recent de la Fundació Per Causa⁶ s'indica que «a finals de 2019, el nombre d'immigrants que residien de manera irregular a Espanya era d'entre 390.000 i 470.000».
3. Una de les principals vulneracions de drets intrínseca al sistema de deportació és el llarg temps de vigència de les ordres d'expulsió. Aquestes porten aparellades una prohibició d'entrada a territori espanyol per un període que oscil·la entre un i deu anys. Les ordres estan vigents durant el període de vigència de la prohibició d'entrada i dos anys més. Durant el temps de vigència de l'ordre d'expulsió, el projecte vital de les persones evoluciona i en molts casos tenen fills/es, parelles, possibles treballs, estudis, etc. Això genera una gran indefensió i flagrants vulneracions al dret a la vida en família (protegit per l'article 8 del Conveni Europeu de Drets Humans). En moltes ocasions, les deportacions produeixen separacions de famílies, sense que això importi en molts casos a l'executiu a l'hora d'executar-les.

5. Detención, internamiento y expulsión administrativa de personas extranjeras. Margarita Martínez Escamilla (pag 41). <http://eprints.sim.ucm.es/34492/1/FINAL.%20DIC%202015%20LIBRO%20CGPJ.pdf>

4. Els CIE són espais de privació de llibertat en els quals s'interna a persones que compten amb una ordre de devolució o d'expulsió sobre la base de la decisió d'un Jutjat d'Instrucció. El sistema de defensa d'ofici té deficiències estructurals a l'hora de garantir un correcte sistema de defensa, a causa de la distància física entre l'advocat i la persona internada, l'absència de mecanismes de videoconferències, així com el fet que la traducció no estigui garantida en les comunicacions entre la persona interna i la seva representació lletrada.
5. En els casos de denúncia de situacions de violència institucional, la major part dels Jutjats no avaluen de manera correcta i urgent les mesures cautelars que se sol·liciten per evitar que la deportació anticipada d'un denunciant suposi l'arxivament del cas. Davant aquesta situació, i malgrat que des del Deganat dels Jutjats de Barcelona s'han enviat recomanacions, en què ha participat Irídia, no s'han produït canvis en la situació, excepte comptades excepcions.
6. El sistema de Jutjats de Control del CIE generat a la Llei orgànica d'Estrangeria aprovada l'any 2009, a la pràctica no és un sistema prou garantista per a la protecció dels drets de les persones internes, a causa del seu funcionament no reglat, sense un marc jurisdiccional i de competències clar. Així mateix, no s'ha establert el sistema de recursos davant les resolucions d'aquests Jutjats. La falta de regulació de la jurisdicció de control del CIE comporta en moltes ocasions la indefensió de les persones internes i, per tant, és una anomalia que cal corregir.

6. Recomanacions

- 1.** Que es generi un sistema de recollida de dades estadístiques transparent i accessible en relació a les deportacions, que mostri mensualment: el nombre de persones identificades, detingudes en relació a motius d'estrangeria; el nombre d'expedients de denegació d'entrada, devolució i expulsió; el nombre de persones internades als CIE, així com el nombre de persones deportades, tot això desagregat sobre la base de l'edat, el gènere i la nacionalitat.
- 2.** Que es dugui a terme un procés extraordinari i urgent de regularització de les persones migrants residents a l'Estat espanyol que promogui un marc de protecció social i jurídica, especialment davant l'actual situació d'emergència sanitària, i que, al mateix temps, posi fi a la situació d'irregularitat a la qual l'actual normativa d'estrangeria ha abocat prop de 500.000 persones.
- 3.** Que es derogui la llei d'estrangeria i s'aprovi una llei de gestió dels processos migratoris respectuosa amb els drets humans, així com una llei integral contra el racisme i totes les formes de discriminació. Aquesta normativa ha de basar-se en els següents punts:
 - a.** Que es generin vies d'entrada legals i segures, a través de les quals les persones puguin accedir a l'Estat espanyol, ja sigui per sol·licitar protecció internacional com per altres motius relacionats amb els projectes vitals.
 - b.** Que es flexibilitzin els supòsits d'accés a la regularització adaptant-los a la realitat social, amb la finalitat de garantir l'accés als drets de les persones que resideixen i desenvolupen el seu projecte vital a l'Estat espanyol. En concret, que es regulin els següents supòsits:
 - i.** Que s'estableixi que, quan les persones tinguin una oferta de treball, sigui suficient portar residint a Espanya un any per a accedir al permís de residència i treball.
 - ii.** Que s'estableixi que, quan les persones tinguin una oferta de treball, sigui suficient portar residint a Espanya un any per a accedir al permís de residència i treball.

- i. Que en cas que es generi un règim sancionador davant l'estada no regularitzada en l'Estat espanyol, la deportació es configuri com una mesura de «última ràtio», completament excepcional.
- ii. Que s'elimini la possibilitat d'internar preventiva i cautelament al CIE a les persones en situació administrativa irregular amb caràcter previ a la deportació.

4. Que s'aprovi i s'implementi un protocol contra la discriminació ètnic-racial durant les actuacions dels CFSE, amb la finalitat que pràctiques com les identificacions per perfil ètnic-racial es prohibeixin i s'erradiquin. Que s'incorporin mecanismes d'actuació que comportin la justificació clara, a través de formularis, de qualsevol identificació policial. Així mateix, que es realitzi un pla de formació als cossos policials per assegurar la correcta implementació del protocol en les seves actuacions.

5. Que s'aprovi una llei reguladora de la Jurisdicció de Control dels Centres d'Internament d'Estrangers/as en la qual es reguli els procediments, els terminis, les vies de recurs així com totes les qüestions relacionades amb una jurisdicció que en l'actualitat està completament desregulada.

6. Que el Consell General del Poder Judicial o, en defecte d'això, el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, elabori un protocol d'actuació per implementar als jutjats en casos de denúncies de tortura i/o maltractament a l'interior del CIE, per tal que es respecti el seu dret a la tutela judicial efectiva, duent a terme les diligències urgents necessàries per investigar els fets objecte de denúncia, incloent-hi la suspensió de la deportació mentre no es puguin dur a terme.

7. Que es limiti el temps de vigència de les ordres d'expulsió, establint la seva caducitat en un temps màxim de dos anys, sense que es tingui en compte a l'efecte de caducitat el període de prohibició d'entrada, el qual hauria de veure's també reduït.

8. Que es garanteixi la correcta assistència lletrada presencial per part d'advocats/as d'ofici a les persones internes als CIE, així com l'existència d'un servei de traducció que cobreixi el conjunt de l'assistència lletrada i que inclogui les reunions entre la persona i la seva representació. Així mateix, que es retorni al sistema establert a la resolució de 27 de juny de 2013, considerant com a designa l'acceptació de la visita del lletrat o lletrada per part de l'intern, per garantir el dret de defensa de les persones internes.

9. Que es generi un sistema de traducció i interpretació permanent als CIE adaptat a la realitat lingüística de les persones internes, per així garantir el dret a la defensa, a l'asil, i a la salut i per a garantir la protecció de víctimes de tràfic i de menors que han estat internades malgrat la seva condició.

10. Que es garanteixi la comunicació de l'execució de la deportació per part de l'administració a la persona interna en un CIE amb una antelació mínima de setanta-dues hores.

11. Que es derogui el protocol del CNP per al transport de persones en els processos de repatriació i per al trasllat de persones detingudes per via aèria o marítima, aprovat el 2007, amb la finalitat d'evitar en tot cas les contencions mecàniques de tot el cos, així com prohibint de manera explícita les sedacions forçoses.

12. Que la sanitat al CIE sigui coberta pel sistema públic de salut i no per una empresa privada, per garantir l'assistència sanitària en les mateixes condicions que al conjunt de la població. ■